

1. Сухомлинський В. О. Чиста криниця : казки, оповідання, етюди. Київ : Веселка, 1993. 287 с.

К. О. БЕЗРУК

<https://orcid.org/0000-0001-5023-4284>

методист Центру позашкільної роботи
Святошинського р-ну м. Києва;
науковий співробітник Інституту
проблем виховання НАПН України
імейл: methodist_cprs@ukr.net

Г. Г. КОВГАНІЧ

<https://orcid.org/0009-0002-9605-1488>

методист Центру позашкільної роботи
Святошинського р-ну м. Києва
імейл: methodist_cprs@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО: НОВЕ ПРОЧИТАННЯ

Думки та ідеї, висловлені відомими педагогами віддаленого і недавнього минулого, з плином часу не втрачають своєї цінності і повертаються до дослідницького поля у часи, коли освітяни шукають шляхи подальшого розвитку педагогічної теорії й практики.

О. В. Сухомлинська

Звернення сучасників до подій і постатей минулого, необхідність вести з ними постійний, нескінченний в часі діалог, по-перше, є ознакою цивілізаційного соціуму, по-друге, це нагальна потреба освічених, національно мислячих нащадків.

Ю. Шаповал

20 вересня 2023 року у Центрі позашкільної роботи відбулися педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Особистісно-професійний розвиток педагога у вимірах сьогодення».

Цільові орієнтири педагогічних читань:

- розкрити актуальність психолого-педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського для сучасної освіти;
- сприяти усвідомленню педагогами історичної величі Василя Олександровича Сухомлинського;

- мотивувати учасників круглого столу на активізацію роботи з вивчення творчої спадщини Василя Олександровича Сухомлинського;
- презентувати досвід педагогів щодо впровадження ідей Василя Олександровича Сухомлинського у практиці роботи;
- сприяти співробітництву та взаємоінтеграції досвіду учасників педагогічних читань щодо вивчення, впровадження педагогічних ідей Василя Олександровича Сухомлинського;
- окреслити перспективи розвитку педагогічних ідей Василя Олександровича Сухомлинського в освітній практиці закладу.

Участь у круглому столі взяли науковці Інституту проблем виховання НАПН України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», педагогічні працівники Центру.

Вивчення і аналіз праць видатного педагога В. О. Сухомлинського дали змогу виокремити актуальні ідеї, що стали тематикою виступів на педагогічних читаннях:

- Концептуальні засади проекту «Педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Особистісно професійний розвиток педагога у вимірах сьогодення».
- Велич постаті В. О. Сухомлинського.
- В. О. Сухомлинський про виховання громадянина-патріота.
- Формування патріотичних почуттів у студентів у контексті педагогічних ідей В. О. Сухомлинського.
- В. О. Сухомлинський про роль педагога у формуванні особистості учня.
- Особистість педагога крізь призму поглядів В. О. Сухомлинського.
- Формування професійного іміджу педагога на основі ідей В. О. Сухомлинського.
- Втілення ідей В. О. Сухомлинського у систему позашкільної освіти: виховання дітей у природі «просто неба», «школа радості», «материнський сад».
- Риторико-рефлексивна взаємодія вчителя з учнями у сьогоденні.
- Ідеї В. О. Сухомлинського про формування соціально успішної особистості.
- В. О. Сухомлинський про підготовку дітей до навчання у школі.
- Роль казки у формуванні соціальної успішності особистості.

Рефлексії учасників педагогічних читань

Життя і творчість Василя Олександровича Сухомлинського є дороговказом для всіх, хто присвятив себе високій місії – навчати, виховувати, розвивати підрастаюче покоління.

Василь Олександрович Сухомлинський є світочем педагогічного сузір'я України. Його спадщина є педагогічним скарбом, є актуальною, затребуваною сучасними освітянами.

Ідеї В. О. Сухомлинського були новаторськими для свого часу й залишаються такими сьогодні.

Василь Олександрович Сухомлинський є знаковою постаттю в нашій педагогіці. Його педагогічні ідеї – це золоті розсипи, мудрі уроки, які навчають, мотивують, сприяють зростанню педагогів.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського є актуальними сьогодні, вони перегукуються з Законом України «Про освіту» і слугують педагогам дороговказами у навчанні, вихованні підрастаючого покоління, в організації роботи з батьками тощо.

Книга «Серце віддаю дітям» – педагогічне кредо й водночас педагогічний заповіт Василя Олександровича Сухомлинського нам, педагогам. Її треба читати й перечитувати педагогам.

Твори В. О. Сухомлинського учать, як виховувати щасливу особистість, як досягти того, щоб у нашому суспільстві не було нещасливих людей.

Підготовка до участі у педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Особистісно-професійний розвиток педагога у вимірах сьогоднішнього», вивчення його праць підтвердило, що його ідеї щодо розвитку особистісно-професійних якостей педагога сьогодні є надзвичайно актуальними.

В. О. Сухомлинський є знаковою педагогічною постаттю. Він не лише на теоретичному рівні обґрунтував вимоги до особистості вчителя, але і в практичній діяльності втілював їх у життя і цьому вчить нас.

Проблема виховання є наскрізною майже у всіх працях В. О. Сухомлинського. Василь Сухомлинський зазначає, що, для того, щоб виховувати та навчати дитину, педагог повинен добре знати, розуміти її нахили, інтереси, здібності. Відносини між дитиною та педагогом мають бути ґрунтовані на повазі, любові та дружбі.

В. О. Сухомлинський розробив та втілював на практиці основні підходи до виховання. У його працях акцентується увага на тому, що школа має бути центром організації життя дитини, де вона має можливість задовольнити свої потреби та інтереси, пережити почуття радості від творчості, власної цінності.

Як провідна ідея крізь праці В. О. Сухомлинського проходить віра у потенційні творчі можливості дитини. Він зазначає, що всі діти від природи є здатними до навчання і виховання, творчої діяльності.

Спадщина В. О. Сухомлинського з плином часу не втрачає актуальності, оскільки є невичерпним джерелом ідей, яких сьогодні потребують сучасні педагоги. Актуально звучать сьогодні думки В. О. Сухомлинського стосовно того, що молодь потрібно готувати до майбутнього сімейного життя. *«Свою важливу місію та відповідальність за дітей мають відчувати молоді люди ще до того, як у них з'являться діти. Морально невідготовлені до народження і виховання дітей батьки є великим нещастям для суспільства»*, – наголошував педагог.

Величезного виховного значення Василь Сухомлинський надавав рідній мові, книзі. І сьогодні нашим вихованцям необхідно відкривати чарівний світ мови, і світ книги, бо все це засіває ниву дитячої душі зерном.

Актуальними є підходи Василя Сухомлинського до системи заохочень і покарань учнів, використання оцінки, її ролі і значення у навчанні дітей. Вивчення його педагогічних праць з цієї проблеми допомогло мені змінити систему оцінювання навчальних досягнень вихованців.

Палітра педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського є надзвичайно широкою. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського навчає, розвиває, надихає, мотивує до набуття нових професійних знань, вмінь, навичок, компетентностей. А це є найкращою особистісною інвестицією у мій професійний розвиток.

Спадщина Василя Сухомлинського є джерелом для творчих пошуків педагогів у розв'язанні багатьох питань навчання і виховання підростаючого покоління. Це дало змогу у нашому закладі розробити й реалізувати програму *«Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського: спрямованість у майбутнє»*.

З плином часу спадщина В. О. Сухомлинського не втрачає значення й ваги. Вона є невичерпним джерелом для сучасної освіти й педагогічної дії. Педагогічні ідеї Василя Сухомлинського є дієвим інструментом навчання і виховання дітей та учнівської молоді.

Вивчаючи твори Василя Сухомлинського, я дійшла висновку, що сьогодні кожному педагогу важливо знати його праці. Вони нам необхідні, як ковток свіжого повітря у навчанні та вихованні підростаючого покоління.

Звернення до творів В. О. Сухомлинського сприяло зміні мого погляду на власну роботу, на організацію виховної роботи з учнями.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського – це класика. Його твори дають відповіді на злободенні питання сьогодення. У В. О. Сухомлинського

ми знаходимо відповіді на питання, як виховати у дитини патріотизм, любов до рідної мови, толерантність, духовність, чого наразі не вистачає в нашому суспільстві.

Педагогічні ідеї Василя Сухомлинського мають загальнолюдську цінність. Вони лягли в ґрунт нашого колективу і успішно проростають на теренах нашого закладу.

Василь Олександрович Сухомлинський – видатний педагог, який щоденно віддавав своє серце дітям, їхнім батькам і педагогам. Його спадщина – дієва та сучасна, містить поради-дороговказ і для нас, педагогів.

Використання педагогічних ідей Василя Олександровича Сухомлинського з питань виховання дітей та молоді є перспективним засобом його оновлення, внесення змін у виховну практику в сучасних закладах освіти.

Творчість Василя Олександровича Сухомлинського – це невичерпна криниця для педагогів. Це можливість для нас, педагогів:

- звірити свої думки з питань навчання, виховання, розвитку дітей;
- оволодіти прийомами саморозвитку, перевіреними ним на власному досвіді;
- окреслити вектори професійного розвитку;
- змінити методи, форми роботи з батьками учнів.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського мотивують на нові звершення, сприяють розвитку потенціалу для змін, конкретизації мети («куди», «навіщо», «як» рухатися в професійній діяльності).

Вивчення педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського – це спроможність подивитися на себе й на організацію своєї професійної діяльності його очима, що сприяє пошуку напрямів свого розвитку та вдосконалення.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського є мотиваторами, які спонукають до більшої відповідальності за результати своєї роботи.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського надихають на творчий пошук ефективних шляхів організації навчання, виховання учнів.

Вивчення спадщини Олександровича Сухомлинського, його педагогічних ідей є сьогодні необхідним. Не треба винаходити давно і надійно знайдене, треба йти далі. А це можливо. Оскільки є на що спиратися. Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського є таким підґрунтям.

Педагогічна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського – цілюще джерело педагогічних ідей, рекомендацій, порад, які є актуальними сьогодні для професійного розвитку керівників гуртків.

Гуманістичні принципи Василя Олександровича Сухомлинського суголосні з основними засадами сучасної освіти. Діяльність сучасного педагога має

базуватися на його гуманістичних принципах: любові до дитини, повазі, розумінні особливостей психологічного, фізичного та соціального розвитку дитини.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського володіють потужним дидактичним і виховним потенціалом, слугують підґрунтям для вироблення нових і вдосконалення діючих методик у сфері виховання.

Аналізуючи педагогічну спадщину Василя Олександровича Сухомлинського, в котрій раз переконаюсь в її багатогранності та актуальності. Його педагогічні ідеї – це відповідь на запитання: *«Яким має бути сьогодні заклад освіти і сучасний вчитель?»*

Василь Олександрович Сухомлинський за своїм світоглядом випередив свій час, залишив нам свої безцінні педагогічні дороговкази, які допомагають краще розуміти, виховувати сучасне підрастаюче покоління, сприяють удосконаленню педагогічної майстерності.

Доробок Василя Олександровича Сухомлинського є багатоплановим, глибоким і сучасним. Нині, у час активних пошуків ефективних методів, форм, технологій виховання підрастаючого покоління, його ідеї слугують дороговказами для втілення у виховній практиці.

Осмилення педагогічних ідей сприяло усвідомленню власних слабких і сильних сторін та напрямів розвитку, шляхом позбавлення стереотипів, які не давали можливості розвиватися.

Педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Особистісно-професійний розвиток педагога у вимірах сьогодення» – це можливість звірити наші власні ідеї з педагогічною філософією Василя Олександровича Сухомлинського:

- *Яким має бути сучасний педагог?*
- *Який має бути сучасний урок?*
- *Яким має бути виховання?*
- *Як співпрацювати з батьками-вихованців?*

На педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Особистісно-професійний розвиток педагога у вимірах сьогодення» я отримала відповіді на запитання:

- *Що потрібно змінити у своїй діяльності?*
- *Як втілити це в життя?*

У кожного свій шлях до пізнання творчості Василя Олександровича Сухомлинського. З його досвіду, зокрема, роботи з наймолодшими у «Школі під блакитним небом», я взяла азбуку формування етичної культури дітей.

Творчості Василя Олександровича Сухомлинського притаманні: прагнення до високої якості своїх творів, вимогливість, величезна працездатність, його твори пропагують високі ідеали – повагу до дітей, гуманність і любов.

Твори Василя Сухомлинського «Батьківська педагогіка», «Як виховати справжню людину», «Сто порад учителеві», «Серце віддаю дітям», «Лист молодому батькові» стали для мене порадником у роботі з батьками, у професійному самовдосконаленні.

Педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського не втратили своєї сили у наш час. Вони є невичерпною скарбницею для сучасної освіти і педагогічної дії.

В. В. БОНДАРЕНКО

<https://orsid.org/0000-0002-8360-156x>

старший науковий співробітник

Педагогічного музею України

імейл: y_bondarenko87@ukr.net

ОПОВІДАННЯ ПРО ВІЙНУ У КНИЗІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО «ГАРЯЧА КВІТКА» (КИЇВ, 1978)

45 років тому в Україні вийшла друком перша збірка оповідань та казок для дітей Василя Сухомлинського «Гаряча квітка». Книга побачила світ у 1978 році у Києві у видавництві «Веселка». Тираж видання становив 65 тисяч примірників. Упорядкувала збірку дружина Василя Олександровича Ганна Іванівна Сухомлинська. Малюнки до книги виконав український художник Василь Євдокименко, а передмову під назвою «Мудра людина із добрим серцем» написала відома українська письменниця і поетеса Наталя Забіла. До збірки увійшло 107 художніх мініатюр – 88 оповідань на морально-етичні теми та 19 казок про природу.

Василь Сухомлинський як письменник і учасник Другої світової війни не міг оминати у своїй творчості теми війни. У збірці «Гаряча квітка» з-поміж інших оповідань нараховуємо 12 оповідань про війну. Це такі твори, як: «Березовий соловейко», «Три дуби», «Стеблинка з рідної землі», «Соловейкове гніздо», «Пісня жайворонка», «Легенда про піонера», «Це було на Дніпрі», «Може він ще повернеться», «Вб'єте, спалите, але не переможете», «Це сину, моє поле», «Батьків заповіт», «Сергійко жде відповіді від брата». Як зазначає Наталя Забіла у передмові до книги: «Кілька оповідань в книжці... переносять читача у часи, коли наша Батьківщина зазнала великих випробувань – у часи Великої Вітчизняної війни. Розповіді про героїв-воїнів, про тих, хто загинув